

УДК 94(477)

о. Юрій Мицик

ВІДОМОСТІ ПРО СІВЕРЩИНУ В НЕОПУБЛІКОВАНИХ ЛИСТАХ ГЕТЬМАНА ІВАНА САМОЙЛОВИЧА ДО ПОЛКОВНИКА ІЛЛІ НОВИЦЬКОГО

DOI: 10.5281/zenodo.4394317

© Ю. Мицик, 2020. СС BY 4.0

У наш час відбувається пошкваллення інтересу фахівців до постаті українського гетьмана Івана Самойловича, який керував Українською козацькою державою в 1672–1687 рр., його державної й політичної діяльності. Але й понині не створено більш-менш повної біографії І. Самойловича, видано лише його основні універсали, коли епістолярна спадщина лишається ненадрукованою. **Метою** цієї публікації є запровадження до наукового обігу тієї частини листування І. Самойловича з охочекомонним (компанійським) полковником Іллею Новицьким, яка стосується Сіверщини. **Методи** дослідження добирались відповідно до поставленої мети на основі принципів об'єктивізму та науковості. Переважно використовувався метод аналізу та індукції для інтерпретації архівних текстів. **Наукова новизна роботи** також тісно пов'язана з вищевказаною метою, оскільки вперше до наукового обігу запроваджуються архівні неопубліковані джерела, які зберігаються в зібраннях Інституту рукопису Національної бібліотеки України НАН України імені В. І. Вернадського. Вони дозволяють установити важливі факти військової історії України останньої третини XVII ст. **Висновки:** у результаті дослідження доповнено знання про організацію прикордонної служби України в цей період, систему утримання компанійських полків, їхню участь у військових походах, роль Сіверщини та сіверських полків у цих подіях. В архіві полковника І. Новицького, який на сьогодні ще не повністю досліджений, є відомості, які дозволяють пролити додаткове світло на історичне минуле Сіверщини. Тексти друкувалися за правилами, укладеними Я. Дзирюю. Відсутні через дефекти рукопису фрагменти бралися в квадратні дужки [...], а нерозібрані слова позначалися таким чином: (...)*. Власноручні підписи на листах були підкреслені автором.

Ключові слова: листи, гетьман, компанійці, історичні джерела.

Якщо про гетьмана України 1672–1687 рр. І. Самойловича практично всім відомо зі шкільного підручника, то про охочекомонного полковника Іллю Новицького (бл. 1630–1704) треба сказати хоча б стисло. Він походив із української православної шляхти, народився правдоподібно в с. Негаївці (нині Коропського р-ну Чернігівської обл.), яке пізніше (у 1673 р.) стало його маєтністю. Освіту І. Новицький швидше всього здобув у Києво-Могилянській колегії, після навчання в якій обрав військову кар'єру. У 1669 р. він очолив полк особливого призначення (з найманців) гетьмана Д. Ігнатовича (Многогрішного), а отже, став першим компанійським полковником у лівобічній Гетьманщині. Після падіння володаря булави воєначальник перейшов на службу до Речі Посполитої й став комендантом м. Димера на Правобережжі. Оскільки новий гетьман І. Самойлович згодом по-

вернувся до практики формування вільнонайманих підрозділів, то І. Новицький повернувся на військову службу до лівобережного гетьманату й очолив полк кінноти (компанійців). Він брав активну участь у всіх військових походах, став, по суті, командуючим прикордонними військами Гетьманщини. Падіння І. Самойловича не вплинуло на кар'єру І. Новицького. Він успішно служив і за гетьманування І. Мазепи. У біографії полковника є один суттєвий момент. Він зібрав унікальний архів – найбільший у Гетьманщині XVII–XVIII ст., що дійшов до нашого часу. Це шеститомне зібрання документів зберігається нині в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) в Києві. Зацікавив цей архів і нас, частина його матеріалів була нами видана, насамперед бл. 200 листів І. Мазепи¹. Там же містяться понад 130 документів І. Самойловича. Більшість його універсалів (40 документів) були видані покійним І. Бутичем². Але лишаються неопублікованими листи гетьмана, адресовані головним чином І. Новицькому (понад 20 із них були видані ще в XIX ст. І. Григоровичем у 5 томі «Актов Западной России»)³.

Узагалі, переважна частина документів І. Самойловича з архіву І. Новицького має відношення до Сіверщини вже хоча б тому, що була створена гетьманом у Батурині, окремі документи – в інших містах Сіверщини, наприклад, у Борзні. Тому ми вказуємо на важливі відомості, які містяться в ненадрукованих листах гетьмана. Відзначимо, що шість листів І. Самойловича до І. Новицького, які стосувалися Сіверщини, опубліковані нами на сторінках нещодавно виданого збірника джерел, і тому ми не вміщуємо тут їхні тексти⁴.

Усього в публікації наведено тексти 8 листів І. Самойловича. Три з них написані в 1676 р., два – у 1684 р., а 1678, 1681 і 1682 рр. представлені поодинокими листами. Одразу зазначаємо, що адреси на них ми опускаємо, оскільки вони стандартні та мають лише незначні відмінності. Для прикладу наводимо одну з них: «Моему ласкавому приятелю пну Іллі Новицькому, полковникови Войска его црского пресвітлого влчства Запорозкого комонному охочому, [отдати] пишно пишно».

У документі 1676 р. (№ 1), адресованому також полковому осавулу Івану Максимовичу, йдеться про актуальну справу (більшість листів взагалі присвячено саме їй): розміщення компанійців на зимових квартирах, у цьому випадку – у Стародубському полку, постачання їм утримання й провіанту. При цьому І. Самойлович застерігав компанійців від можливих насильств і зловживань. У листі 1681 р. (№ 5) він закликав І. Новицького прибути до Батурина, де обіцяв надати йому необхідні інструкції. У наступному році (№ 6) гетьман знову просив полковника прибути до столиці.

У серпні 1676 р. гетьман вирушив у похід (проти ординців?) і віддав наказ компанійцям, щоб вони рухались із Стародубщини до Макошина й Сосниці Чернігівського полку, переправились через Десну й чекали подальших інструкцій. Наступного тижня надійшла й сама інструкція. У ній містилося розпорядження про надання компанійцям провіанту з Чернігівського полку і наказ І. Самойловича чернігівському полковнику В. Дуніну-Борковському прискорити це поста-

¹ Мицик Ю. Із невідомих листів гетьмана Івана Мазепи до полковника Іллі Новицького. *Український історичний журнал*. 2018. № 2. С. 148–162; Мицик Ю. Листи гетьмана Івана Мазепи з архіву полковника Іллі Новицького (ч. 1). *Сіверянський літопис*. 2018. № 1–2. С. 175–196; Ч. 2. *Сіверянський літопис*. 2018. № 3. С. 102–121.

² Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687) / [упорядники І. Бутич, В. Риневич, І. Тесленко]. Київ; Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2004. 1086 с.

³ Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. Санкт-Петербург: В типографии Эдуарда Праца, 1853. Т. 5 (1633–1699). VII; 288; 7; 21 с.

⁴ Сіверщина гетьманських часів. Т. 1: XVII ст. Збірник архівних документів / Гол. упоряд. о. Ю. Мицик; Упоряд. І. Тарасенко. Київ: ПП «ПФ «Фолиант», 2019. Додатки № 34, 36, 60, 61, 63, 66.

чання. Також мова йшла про надання полчанам І. Новицького коней із тих сіл, в яких вони були покрадені, та виготовлення списів (№ 2). У «постскриптумі» до листа вимагали рухатися спішно («днем и ночью»), оскільки орда мала намір вдертися на лівий берег Дніпра. Був відданий наказ й іншим полкам, а «осавула Лисенка із засеймськими сотнями за вами висилаем». У цьому місці мова йде про Івана Лисенка, який у 1669–1671 рр. посідав уряд чернігівського полковника, а в 1677–1679 та 1690–1692 рр. – переяславського. Але даних про те, що в 1676 р. він був осавулом (якого полку?) досі не було виявлено. Цікавим є й запис, який свідчить про те, що цього листа було отримано І. Новицьким «2 августа позно под Бахмачем». У листопаді 1676 р. (№ 6) І. Самойлович віддав наказ, щоб полк І. Новицького повертався на зимові квартири з Правобережної України в Миргородський та Лубенський полки. У той же час компанійський полк Я. Павловського мав прибути до Прилук. У листі, датованому 1678 р. (№ 4), написаному в Борзні, зокрема мова йшла про війська, розміщені в Путивлі. Очевидно, йшлося про царські війська, які повернулись із походу на Чигирин. У листі, написаному в 1684 р. (№ 7), І. Самойлович сповіщав І. Новицького про те, що з грошима для сплати річного утримання компанійцям до нього був відправлений батуриноский сотник Ярема Андрійович (Дніпрянський). Дійсно, його каденція припала на 1675–1689 рр.⁵ Врешті, безпосередньо про Сіверщину мова йде у листі, датованому 1684 р. (№ 8). У ньому згадується про якийсь конфлікт компанійського сотника Івана з «сотником новомлынським», який під час ярмарку (у Нових Млинах?) чомусь підняв тривогу, звелівши «бити в звон на квалт». За це правопорушення його мали відлучити від уряду й покарати. Очевидно, цим новомлынським сотником був Олексій Семенович, згадуваний у такій якості в лютому 1683 р., але невідомо коли та як скінчилася його каденція. Взагалі, протягом 1684–1687 рр. відсутні жодні відомості щодо новомлынських сотників.

У додатку № 1 подаємо лист архімандрита Зографського монастиря на Афоні Євфимія до Новицького, написаний у 1685 р. у Прилуках. Він важливий тим, що засвідчує зайвий раз зв'язки між Афоном та Україною і, зокрема, Сіверщиною, оскільки Євфимій жив у цій місцевості досить тривалий час і молився за померлу дружину І. Новицького – Софію. У наступних двох документах подають листи, написані в 1689 та 1690 рр. генеральним хорунжим І. Ломиковським до І. Новицького (свого кума). У них сповіщається про повернення гетьмана І. Мазепи з Москви, його зупинку на обід у Сівську, деякі деталі підготовки до його зустрічі в Глухові. Відзначаємо, що цей документ (№ 2) має подвійний архівний шифр, тому археографічна легенда має нестандартний вигляд. У листі, датованому 1690 р., хорунжий нагадує полковнику про необхідність проведення «ревізії» (очевидно, перепису компанійців), яку йому доручив І. Мазепа (№ 3). У додатку № 4 наявний лист І. Мазепи до І. Новицького й лубенського полковника Л. Свічки, написаний у 1697 р., у якому гетьман закликає їх приєднатися до нього в Лохвиці для походу проти «бусурман» (йдеться про дніпровський похід проти турецьких фортець Казикермен й Асламкермен).

Як бачимо, в архіві полковника І. Новицького, який на сьогодні ще не повністю досліджений, є відомості, які дозволяють пролити додаткове світло на історичне минуле Сіверщини. Додаємо, що тексти друкуються за правилами, укладеними Я. Дзирою. Відсутні через дефекти рукопису фрагменти беруться в квадратні дужки [...], а нерозібрані слова позначені таким чином: (...)*. Власноручні підписи на листах підкреслені нами.

⁵ Кривошея В. В. Українська козацька старшина. Ч. 1. Реєстр урядників гетьманської адміністрації: Вид. 2-е, доповнене, уточнене і виправлене. Київ, 2005. С. 87.

№ 1

1676, липня 12(2). – Батурич.

«Мой ласкавый пне асауле и наказный полковнику комонный з товариством.

Якосми респектом ваше весняное пращи и прислуги назначивши всих полках становиска, опроч звичайное в господах харчи, готовими грошми на тиждець по золотому кождому товаришеви от господав своих брати позволили, жеби за тие золотие прибыраючи, меньшие своі потреби, чоботи и иншие обмишляли. Так розуміем, же хто скромне заховався, могл до сего часу и по золотому в тиждець беручи, за готовою справою щоколкек прибрати и дробнійшее потреби спородити. А же частие почали нас заходити от людей супліки и не меньшие з горячою прозбою сквирки якобысми им в том полегкости учинили и от грошевой подачки уволнили. Теды, давши мы у себе місце частим прозбам и сквиркови людскому, а уваживши що теперешный час на все людем барзо трудный, навет на самый хліб в тих межах, коли старого що хто мав, наджили, а нового еще не досяглися умыслилисмо тие золотие отставити, а жебысте тилко на самой страві в господах переставали, постановити. Прето абы в. мст, відаючи о таковой волі нашой, сам и так сотникам, атамані, яко и всему своему товариству, в полку Стародубовском на становиску зо-стаючому, оголосил и именем нашим приказавши, жебы на сей принамній час при-крий, чинячи людем полегку, тих то тижневых золотих понехали и болше от людей не вымагали. Овшем на самой страві, що господар для себе приготует, без всяких вымыслов переставали, пишно міти хочем и жадаем, вперед зась з чого откол бысте міли бути одижне и сити покажет Пн Бг способ за нашым старанем будте надежде освідчаем и Гсду Богу затим в. мсти поручаем.

З Батурина 2 июля 1676.

В. мсти зычливый пр[иятел] Иван Самойлович, гетман Войска его црского величества Запор[озкого] рукою».

(IP НБУВ. Ф. П. Спр. 14063. Оригінал, завірений підписом і печаткою).

№ 2

1676, серпня 12 (2). – Батурич.

«Мой ласкавый приятелю пне полковнику комонный.

Потреба было давній нам о том донести відати, же не всім еще полку в. мстиного товариству з полку Черніговского належитое борошно выстатчено, за которым тепер гаїтися многие мусят и до скупления ораз поспешити не могут, жебысми были вчесній о скорое выстатченье пна полковника черніговского загрили. Еднак и тепер писати не занехаем, жебы конечно вскоре било всім выстатчено. А тим часом наджидаючи, в. мст товариства своего поволі ку назначеному містцу подлуг ординансу нашего поступуй. А що питаеш в. мсть, ежели приспівши на назначоное місце, хочбы неприятелского не было не сей бок вторгнення и жадной з той стороны зачіпки, маеш при Бжой помочи сам на той бок военной зажити отваги чили ніт, на тое вперед выразную от нас одержиш в. мсть информацию и указ. Універсал на вышуканье покраденых товариству вв. мстином коней до селян тих, межи которых селами тая сталас шкода, выданный посылаем, азали даст Бг же ся могут выступати. На списы ледво могло ся що готовых кротов вынайти. Еднак древця до них так скоро виготованы быти не могут. О далшом зась своим обороті абыс нам в. мсть не занехивал ознаймовати тут же жадаем и Гсду Бгу оного затим поручаем.

З Батурина 2 августа 1676.

В. мсти зычливый приятел Иван Самойлович, гетма[н Войска] его царского величества Запор[озкий] рукою.

Мы писали (...)»* до в. мсти, жеби кяблуна (...)»* тепер так розказуем: просто менчі идіте и поспешайте днем и ночью, бо маем відомость, же сими днями орда

має уторгнути на сюю сторону, для чого и иншим полкам зараз розказалем рушити, аби где по лучших прикладах стали, а асавула Лисенка из засеймскими сотнями за вами висилаем.

Копий, яких на сей час згодилося, двадцат посилаем, в которих оружя подлое, копії подавайте».

(ІР НБУВ. Ф. II. Спр. 14067. Оригінал, завірений підписом і печаткою. Записи на звороті «Привезено 2 августа позно под Бахмачем», «1676»).

№ 3

1676, листопада 18 (8). – Батурын.

«Мої ласкавії приятелі пнове полковники комонные.

Дошол рук наших лист в. мстей, в котором о тогобочном за Дніпром повоже-ню выписавшы, жадаете нас о ординанс, где міете з полками зміряти. За відомост теды в. мс. подяковавши, якосмо перві пред сим писали, так и тепер повторяем, же респектуючы на зубожалост полку Каневского, назначылисмо пне Новицкий полку вашому становиско в полках Миргородском и Лубенском. Где на двое по часті ровной полк свой розправивши, а в. мс. пне Павловский до Прилуки притягши, даси нам о собі знати. Зачым в. мс. на назначоные містца простуйте, а сотні донское товариство осмьдесят члвка в Каневі постановіте, толко если они не міют сотника, хоч з межы ных якому годному старшинство прикажіте. О чом пишем и до пна полковника каневского, жебы он, відаючы о волі нашой, той піхоті через зіму хліба не зборонял. Толко прикажіте оной именем нашим, жебы скромност заховывали и повинности своее не забуваючи, сторожи одправляти не одмовлялися, а упевніте их ласкою нашою, же будемо их, яко и инших в респекті нашом держати, не так як сотникових былисмо од ласки нашео оддалили и казалисмо им о собі старатися, бо тоды тое сталося, же ещесмо их и услуги жадное и услуги жадное не выділи, а они, не допустившы нас до Лубен з войска поворочаючих, прибігли, упоминаючися о кожухи албо о жупаны. О сотні Івана Хацины в Білазорью застаючой, так поступити умыслилисмо, жебы она тамже в Білазорю до далшее нашео волі зоставала. Таковую нашу в. мс. освідчивши волю, Гсду Бгу поручаем.

З Батурына ноеврия 8 1676 року.

В. мс. всего добра зичливый приятел Іван Самойлович, гетман Войска его црского пр[есвітлого] велич[ества] Запор[озкого] р[укою]».

(ІР НБУВ. Ф. II. Спр. 14182. Оригінал, завірений підписом і печаткою).

№ 4

1678, вересня 19 (9). – Борзна.

«Мой ласкавий приятелю пане полковнику комонный

Любо з немалою в. млсти самому и всем при в. мст. остаючому товариству трудностю зостаєт, за що и я болю сердцем, однак прошу и жадаю еше далі: попрацуйте сами и товариством, застаючы в Переясловлю. И як Бг вист наставит поражат и пана полковника переясловского в промислах военных над неприятелми. Мы тепер гонца одправилисмо до его црского пр[е]с[ві]т[лого] велич[ества], абы сие войска в Путивлю остаю те, яко дамо знати и рушали, где укажет з нашими войсками потреба. А и своим полкам указали міти готовост и если того указоватимет потреба, ораз розкажем рушати Лубенскому, Прилуцкому, Миргородскому и сим, коло нас застаючим. Тилко и повторе прошу: старайтєся одвагою своею о (...) * языки, якео вперед у неприятелей міло бы быти намірение, и о всем нам часто давайте відомост. О которие повторе жадаючы, поручаем в сохранение Гсду Бгу.

[З Бор]зны септеврия д. 9 року 1678

В. мсти всего добра жизливый пр[ия]тел Иван Самойлович, гетман Войска его црского прес[вітлого] велич[ества] Запор[озким]».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14088. Оригінал).

№ 5

1681, січня 2 (1680, грудня 23). – Батурич.

«Мой ласкавый приятелю пане полковнику комонный.

Сты фалебными, которых дочекалисмы в. мс. повиншовавши, жадаем пилно, абысте за одебранем сего писаня зараз як (?) належит до полку зо всем прыготовавшис, в Батурич простовали. А от нас одебравши науку, до полку одіжете, поневаж того певная и пилная указывает потреба. О що и повторе в. мсти жадаючи, поручаю Гду Бгу.

З Батурина 25 декаврия вночы року 1680.

В. мсти во всем жичливый Иван Самойлович, гетман Войска его црского пр[есвітлого] в[є]л[и]ч[є]ства Запор[озкого]».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14112. Оригінал, завірений підписом і печаткою).

№ 6

1682, травня 29 (19). – Батурич.

«Мой ласкавый пртелю пне полковнику комонный.

Пилно жадаем в. мс., абы скоро по отобраню сего листу ншого зараз к нам в Батурич прибувал, а отселя выправлены будете до полку своего для певных причин. О що и повторе пилно жадаючи, зычым здоровья доброго в. мс.

З Батурина мая 19 року 1682

В. мсти зычливый приятел Иван Самойлович, гетман Войска его црского пр[есвітлого] в[є]л[и]ч[є]ства Запор[озкого]».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14127. Оригінал, завірений підписом і печаткою. Запис на звороті іншою рукою: «1682»).

№ 7

1684, липня 17 (7). – Батурич. – Лист гетьмана Івана Самойловича до полковника Іллі Новицького.

«Мой ласкавый приятелю пне полковнику комонный.

Міючы мы, товариство полку в. мсти комонного охотницького, в нашем рейментарском респекті и хотячы яко людей згодных на великих гдрей ншых их црского прстлого влчства службу, а нам, реиментарові, на услугу и всей отчизні на защит и оборону в далшый час яко вірных и статечных заховати, посилаем грошовое дорочное уконтентованье през умыслного высланого ншого пана Ярему Андріевича, сотника батуричского, на каждого товариша по толко, як много ведлуг так рочных реестров доведетс. През которого высланого нашего посилаем и універсал в полку в. мсти, о ской же грошовой заплаті писаный, в яком истотне выражается, як похвала добрым, так и пересторога и особливая ласка нша. Который то наш універсал абы в голос был пред всіми читаный и що ся в нем пишет, абы был для латвого иншим зрозуменья вытлумачен пилно в. мсти жадаючи, зычым доброго от Гсда Бга здоровья .

В. мсти зычливый приятел Иван Самойлович, гетман Войска их црского пр[есвітлого] влчства Запор[озкого].

З Батурина июля 7 дня року 1684».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14149. Оригінал. Запис іншою рукою: «З Батурина под Волошиновку юля 12 д. 168 про заплату»).

№ 8

1684, листопада 17 (7). – Батурич.

«Мой ласкавий приятелю, пане полковнику комонний.

Сотника полку вашого з товариством, зводячи тут пред судом на очную ставку з сотником новомлынским, отпускаем назад до полку. А поневаж на сотника новомлынского перевелося, же веліт бити в звон на квалт, а еще под чаз ярмарку, теде не тылко от ласки нашой и от уряду своего будет отдаленый, але и належитое понесет каранье. О чом в. мс. ознаймивши, зычим доброго притом здоровья.

З Батурина ноеврия 7 д. року 1684.

В. мс. зычливый приятел Иван Самойлович, гетман Войска его црского пр[есвітлого] в[е]л[и]ч[е]ства Запор[озького]».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14163. Оригінал. Запис на звороті іншою рукою: «Через сотника Ивана о справі его з новомлынским сотником у Снетині подан ноевр[ия] 11 1684»).

Додатки:

№ 1

1685, березня 16 (6). – Прилуки. – Лист архімандрита Євфимія до полковника Іллі Новицького.

«Мсці пане Новицький, велце мні ласкавий мсці пане блгодітелю и доброд[ію].

Настатем свтой великой Четиридесятницы в. м. м. пана віншуючи, зичу вшей панской млсти, блгодітелеви моему и доброд[ія], оную пучину святого Великого Посту в добром здоровю безгрішне при спасенію дшевном препливши, страстем Гспдним поклонитис и самого світлого и тридневного Спсителява Воскресения радостно дочекати. Которую обітницу в. м., м. п. доброд[ій] мой, з ласки своей. а меновите коня приобецал мні, жеби благал Всемогущого Творца и Прелблгословенную Дву Бцу, за умерлою панною вшу, небожцицу Софию. Теди упоминаючис оной обітницы у в. м., м. м. пана и доброд[ія], тепер послаю чернца своего отца Кирияка и кгди од в. м., м. м. пана блгодітеля и доброд[ія], отримаю того обецаного коня, то не толко за небожцицу панною вшу преставлшую рабу божию Софию, але и за доброе вше панское здоровье молитвами своїми Гда Бга и Пресвтую Бцу на сем місцу, яко теж и в мнастиру ншом молитвовать обещаючис, застаю завше яко и на сей час в. м., м. м. пана блгодітелеви и доброд[ію], всего добра зич[ливий] и богомолца уставичний Евфимия, архимандрит стой горы Афон м[она]с[тира] Зографского. Тут теж присилаю в. мці мало рижу и розинки на блгословение и своеі ласки не забывай (?), покорне прошу.

Дан с Прилуки марта 6 д. 1685 року».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. Спр. 14113. Оригінал, підписаний автором).

№ 2

1689, жовтня 10 (вересня 30). – Батурич. – Лист Івана Ломиковського до Новицького.

«Мсци пне полковник комонний, мой велце мсци пне куме и притлю.

Во свідителство неложное лист пна сотника глуховского о щасливом ясновелможного добродія его млсти пна гетмана тридцатого дня септеврия в Сівск прибьтя до мене писаный, посылаю до в. м., м. м. пна, и ознамую же конечно того понеделкового дня его милост добродій там, в Сівску, обід кушати изволил. А я на стрічу для отданя належитого моего служебничого поклону ясновелможному добродієви своему того ж моменту, скоро мене зайшла такая відомост, до Глухова выезжду и за приездом моим и обаченем ся готов естем всі в. м., м. м. пнства, доле-

гливости ясневелможному добродієви устне предложити. Що декляруючи, застаю в. м., м. м. пна зичливым пртелем и слугою.

Их црского пресвітлого велич[ества] столник Войска Запор[озкого] хоруж[ий] енералний И. Ломиковский.

З Батурина септеврия 30 року 1689».

(ІР НБУВ. Ф. II. Спр. 13960 і 14938. Оригінал).

№ 3

1690, жовтня 20 (10). – Батурин. – Лист генерального хорунжого Івана Ломиковського до Іллі Новицького.

«Мсці пне полковнику комонный, мой мці пне и брате.

Ясневелможний его мил. добродій удивляется, же в. м. м. пн не чиниш ревизиї, врученой собі до часу. Которую и тепер зараз приказует исполнити порядне (?) з правдою, а вскорі належитое роковое товариству будет прислано. О чом извістивши, затем в. м. м. пну зичливые брат и служит рад

И. Ломиковский, хоружий войсковий (?).

10 октябр[я] 1690».

(ІР НБУВ. Ф. II. Спр. 14647. Автограф).

№ 4

1697, лютого 10 (січня 31). – Лохвиця. – Лист гетьмана Івана Мазепа до лубенського полковника Леонтія Свічки і охочекомонного полковника Іллі Новицького.

«Мої ласкавії приятелі пнове полковники лубенский и комонный.

Прибывши мы щасливе з войском до Лохвиці, хвала Бгу, засилаем в. мстем таковий наш указ, абысте зараз з полками своїми и з табором як належит зо всіми войсковыми порядками прибували сюда ж в Лохвицю для учиненя тим неприятелем бесурманом общого з нами отпору и для позиску над ними ж, врагами. Якое свое рушение и поспіх учиніте в. мс. неоткладне и неотмінно. О тоє пилно пилно приказавши, засилаем в. мстем звьклое наше поздоровлене.

З Лохвиці генвара 31 1697 року.

В. мстем зичливыи приятел Иван Мазепа, гетман рукою.

Да и сотні всі, которие при вас не найдуются, леч в Яблоневи, в Горошині и в инших городках остают, веліте им за собою з поспіхом ити. Поневаж им нічого тепер и вам там діяти. Кгдыж тие неприятелі бесурмане (...) * просто идут под Гадяч».

(ІР НБУВ. Ф. II. Спр. 14649. Оригінал. Запис нап звороті: «Подан в Лубнях 31 яну[ария] 1697 року з указом до Лохвиці»).

INFORMATION ABOUT SIVERIAN REGION IN UNPUBLISHED LETTERS OF HETMAN IVAN SAMOILOVYCH TO COLONEL ILLIA NOVYTSKY

Nowadays, the interest of specialists in the figure of the Ukrainian Hetman Ivan Samoilovych, who ruled the Ukrainian Cossack state in 1672–1687, and his public and political activity is reviving. But still more or less complete biography of I. Samoilovich has not been created, only its basic universals have been published, when the epistolary legacy remains unpublished. The purpose of this publication is to introduce into scientific circulation that part of I. Samoilovych's correspondence with the willful comrade (company) colonel Illia Novytsky, which concerns the Siverian region. The research methods were selected in accordance with the set goal on the basis of the principles of objectivism and scientificity. The method of analysis and induction was mainly used to interpret archival texts. The scientific novelty of the work is also closely related to the

above purpose, as for the first time archival unpublished sources are introduced into scientific circulation, which are stored in the collections of the Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine NAS of Ukraine named after V. I. Vernadsky. They allow us to establish important facts of the military history of Ukraine in the last third of the seventeenth century. Conclusions: as a result of the research the knowledge about the organization of the border service of Ukraine in this period, the system of keeping company regiments, their participation in military campaigns, the role of the Siverian region and the Siverian regiments in these events was supplemented. In the archives of Colonel I. Novitsky, which has not yet been fully researched, there is information that sheds additional light on the historical past of the Seversk region. The texts were printed according to the rules concluded by Ya. Dzyra. Fragments missing due to manuscript defects were enclosed in square brackets [...], and unclassified words were denoted as follows: (...) *. The handwritten signatures on the letters were underlined by the author.

Key words: letters, hetman, companions, historical sources.

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трохосвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii A. – Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Scientist at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

Дата подання: 15 жовтня 2020 р.

Дата затвердження до друку: 16 листопада 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик Ю. Відомості про Сіверщину в неопублікованих листах гетьмана Івана Самойловича до полковника Іллі Новицького. *Сіверянський літопис*. 2020. № 6. С. 4–12. DOI: 10.5281/zenodo.4394317.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu. (2020). Vidomosti pro Sivershchynu v neopublikovanykh lystakh hetmana Ivana Samoilovycha do polkovnyka Illi Novytskoho [Information about Siverian region in unpublished letters of Hetman Ivan Samoilovych to Colonel Illia Novytsky]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, 4–12. DOI: 10.5281/zenodo.4394317.